

В нашому Сосницькому музеї Олександра Довженка відбувся захід, присвячений 150-річчю від дня народження видатного історика, краєзнавця, музейного діяча і діалектолога Юрія Степановича Виноградського. На захід ми запросили краєзнавців, студентів і всіх, хто цікавиться історією свого краю. Серед запрошених до виступу гостей хотілось би окремо назвати сосничан Галину Сороку та Олександра Дяченка. Ці люди були близькими до Юрія Степановича – їхні батьки не лише товаришували з ученим і його родиною, але й стали спадкоємцями певних артефактів, що належали родині Виноградських – листів, досліджень, фотографій, пам'ятних дарунків. Пані Галина, і пан Олександр й самі ще застали його при житті. Тож всі присутні залюбки слухали цікаві розповіді про науковця.

5 травня (за нинішнім стилем) 1873 року в багатодітній сім'ї сосницького священника Стефана Виноградського народився наймолодший син Юрій. Родина Виноградських належала до «почесних громадян» Сосниці, однак не була заможною, а коли Юрі було 13 років, помер батько. Через родинну скруту з 15 років хлопець вже почав заробляти репетиторством.

Доля Юрія була визначена в ранньому дитинстві, у «Автобіографії» він про це написав: *«Першими моїми вихователями, крім матері, були луг, річка Убідь і ліс. Мальовничі околиці Сосниці, у т. ч. річок Десни, Сейму і багатьох красивих озер, збудили в мені любов до рідної природи, а раніше, у віці 9 років, – знайомство з поезією Т. Г. Шевченка викликало в мені цікавість до рідного слова і поетичної творчості народу. Пісні, поширені тоді в Сосниці, оточували мене. Вони полонили мене і мотивами, і змістом. Особливо зацікавили мене деякі обрядові пісні, що пояснювались почасти дотриманням у сім'ї моїх батьків деяких дивних звичаїв, особливо у дні зимового сонцевороту. Історизм пісень і подібного роду звичаїв, підігрітий розповідями старих людей про давні події, привернули мою увагу до історичного минулого нашого краю. Так зародились зерна краєзнавчої роботи».*

Попри ранній інтерес до історії, обрядів, говірок, до них він з цікавістю прислухався на ярмарках у Сосниці, хлопець отримав багатообіцяючу освіту юриста у Київському Університеті св. Володимира. Потому працював у судових установах Варшави. Кар'єра йшла добре, і невдовзі він дослужився до колезького радника і члена Варшавської судової палати. Одружився на землячці з с. Макошине – Наталії Семенівні Зубок-Мокієвській (по діду – Буштєдт), і у Варшаві у них народились син і донька.

Можливо, кар'єра і далі розвивалась би і зробила з Виноградського видатного юриста, та на заваді стала Перша світова війна, яка змусила виїхати з окупованої німцями Варшави на батьківщину. Виноградські повернулися в Чернігів,

Юрій Виноградський

потім переїхали в Сосницю. Власне, з цього часу і починається становлення Виноградського-краєзнавця, який нарешті занурюється в те, що цікавило його з дитинства.

Вже 1 липня 1920 року стараннями Виноградського в Сосниці було відкрито один з перших в Україні історико-археологічний та етнографічний музей і його завідувачем призначили Юрія Степановича.

Все подальше життя вченого буде пов'язане з цим музеєм – всі радощі, відкриття, прикраси і втрати. Він жив ним, жив пошуками, мандрівками, розкопками, збором старожитностей і фольклорної спадщини не лише Сосничини, а й інших повітів – рівного цьому об'ємному матеріалу досі немає.

В Сосниці ще в 1906 році Виноградський придбав житло в місці, значення якого високо шанував: *«Я однолюб. Як закохався в Сосницю з дитинства, то вже й на все життя. Гарний Київ, де я закінчував університет, гарна і Варшава, де я працював юристом. Але завжди тягло сюди, на Бардоносіву кручу, де колись жив гетьман Дорошенко, де була садиба вченого, сучасника Ломоносова – С. Шафонського. Це найкрасивіше місце в Сосниці...»*

Так розповідав вчений своєму сусіду, директору Сосницької школи Івану Сороці. Іван Сорока чимало писав про Виноградського – немалу спадщину лишив учений та його дружина Наталія Семенівна своєму молодшому товаришу: особисте листування, світлина, деякі краєзнавчі розвідки.

Виноградський був одержимий роботою і коли у 1921-му після крововиливу в мозок йому дали 2 групи інвалідності і визнали непридатним до роботи, він не підкорився діагнозу, а продовжував дослідження.

Не підкорився він і сталінським репресіям. За доносом якогось сексота, який побачив як вчений розглядає глиняні таблички з рисочками і вирішив, що то пов'язане зі шпигуванням на Китай, Виноградського заарештували у 1938-му році. Допити і тримання в ув'язненні тривали 11 місяців. Зрештою, за відсутності складу злочину вченого звільнили. Він повернувся до роботи. Але то було нещасливе повернення...

Спочатку війна і окупація. Найцінніші експонати вдалось сховати, але багато інших німці вивезли. По війні – нове керівництво і новий колектив музею, які абсолютно були не готові до тієї музейної роботи, яку мали б виконувати. Сосницький краєзнавець, автор спогадів про Виноградського Іван Дяченко у нарисі «Творець відкритої історії» описував біль Юрія Степановича від байдужості науковців, що прийшли на його місце у ним же створений музей, – апатичні, інертні, немотивовані, вони не вели належної наукової роботи, даючи всліяно зрозуміти, що вчений зайвий. Тож він пішов з музею. Пішов і навіть не ходив тією вулицею, де був музей – так йому боліло. Йому було 80, і він ще прагнув займатися науковою роботою. Відтак писав статті й нарис в газети, спілкувався з різного роду відомими людьми.

В 1956-му помер Олександр Довженко. А в 1957-му в день його народження, 8 вересня, в Сосниці зібрались люди з Києва та Москви, з інших міст і містечок, аби вшанувати пам'ять режисера. На ці святкування забрали персонально і Юрія Степановича. Він згадував: *«Приїхали ми до хати Довженка, на В'юнище, куди потім*

прибуло багато людей в автобусі, місцевих і приїжджих, в т. ч. і бандуристи капели відомого Андрія Бобири. Я був у хаті разом з Козловським і його друзями. Козловський, знаменитий Козловський, співав, виступав з промовою. Підсуха читав вірші. Минко (укр. письменник) і Дудко (зять Довженка) виступали з промовами, бандуристи грали. Все це відбувалось у вулочці біля хати О. Довженка при великій кількості людей. Було дуже урочисто. Спів Козловського мене схвилював. Мені приділили увагу таким чином, щоб я не загубився у натовпі, а також запропонували відвезти мене «Побєдою» додому...».

Навіть зараз, читаючи як 84-річний вчений, що особисто листувався з М. Грушевським, іншими величинами історії і культури, у якого консультувалась Юлія Солнцева про зйомки «Зачарованої Десни», тішиться скромній увазі до себе, стає незручно за те, як сумно склалася доля Юрія Степановича наприкінці його життя...

В 1958-му обласне управління культури видало наказ про організацію філії музею Довженка при Сосницькому краєзнавчому музеї. Таким чином, саме з краєзнавчого музею Юрія Степановича народився і музей Довженка.

Варто зазначити – Юрій Виноградський був першим дослідником родоводу Олександра Довженка, і нині в нашому музеї зберігається важлива робота «Дещо про рід Довженків», написана рукою автора. Зберігаються також і два листи – листування вченого з майстром різьблення Миколою Колоновим. Різьбяр консультується у вченого, земляка Довженка, чи має його різьблена робота портретну схожість з Довженком. На що Виноградський відповідає: «Про фотографічну схожість мені важко казати, бо я бачив О. П. Довженка, коли він був молодим, коли він був приблизно 25 років життя. Але характерні риси неповторимого його обличчя збереглися у моїй пам'яті, і ці риси добре передані Вами в портреті. Ви зуміли зобразити головне – духовний образ художника, велич думок і натхнення».

Бережемо й різні статті, нарис, журнали й дослідження про вченого...

Помер Юрій Виноградський 4 березня 1965 р. був похований на Сосницькому кладовищі.

Краєзнавчій роботі присвятив більше 70 років життя, не отримавши ні наукових звань, ні належної шани. Не надбав статків, жив у спартанських умовах – скромно вдягався, скромно харчувався, не мав потягу до шкідливих звичок. Єдиний його потяг був – до рідної землі, її пам'яті і пам'яті народу.

Юрій Виноградський прославив історичну науку відкриттям 50 стоянок епохи неоліту і бронзи, 9-ти раніше не відомих науці городищ, 26-ма великими науковими працями, безліччю статей, довідок, повідомлень, створенням одного з кращих краєзнавчих музеїв в тодішній УРСР. На даний час праці Виноградського не надруковані і чекають свого дослідника і видавництва. Музей, що він створив, був названий на честь Виноградського лише в часи незалежності – 30 років тому, до 120-річчя з дня народження вченого. Нарешті цього року Юрію Степановичу Виноградському посмертно присвоїли звання «Почесний громадянин Сосничини».

Ольга ЯРМУШ,
в. о. директора Сосницького музею
О. П. Довженка

Чернігівські фотомитці

В Чернігівському обласному історичному музеї ім. В. В. Тарновського в рамках музейного проекту «Зупинись, мить... З історії чернігівської фотографії» відбулась зустріч зі знаменитими чернігівськими фотомитцями Олександром Тасицем та Романом Закревським.

Під час зустрічі представник старшого покоління фотохудожників Олександр Тасиць познайомив гостей зі своєю творчістю. Роман Закревський продемонстрував свої фото у власному музичному супроводі на ксилофоні, що викликало похвалу в залі. Діалог митців пройшов у надзвичайно теплій дружній атмосфері. Особливо цікавими були елементи майстер-класу від Олександра Тасиця. Майстерність фотохудожників. Їх світлина не залишили байдужими.

Календар червня

Чернігівська обласна універсальна наукова бібліотека ім. В. Короленка видала щорічний календар «Знаменні і пам'ятні дати Чернігівської області на 2023 рік».
Укладачі: Л. Студьонова, І. Каганова.
Відп. за вип.: І. Аліференко. Друкуємо червневу частину календаря.

1 – народився Любомир Мирославович Боднарук (1938 – 2009), хормейстер, музикант, педагог, заслужений діяч мистецтв України, фундатор і керівник академічного камерного хору ім. Д. Бортнянського обласної філармонії. Нагороджений орденом «За заслуги» III ступеня. Почесний громадянин Чернігова.

В с. Мезин Коропського р-ну народився Віктор Іванович Ковтун (1958), народний художник України, лауреат Національної премії України імені Т. Шевченка, почесний громадянин Коропа.

3 – народився Борис Олександрович Рибаків (1908 – 2001), історик-археолог, академік АН СРСР, лауреат Державних премій. Дослідник стародавностей Чернігова і Любеча. Почесний громадянин Чернігова.

12 – в с. Мала Кошелівка Ніжинського р-ну народився Сергій Ілліч Богдан (1933 – 2016), заслужений лікар України, головний лікар Чернігівського пологового будинку (1964 – 1996), поет, прозаїк, громадський діяч, почесний громадянин Чернігова.

20 – в Чернігові народився Петро Петрович Червінський (1848 – 1931), діяч Чернігівського земства, статистик і письменник, один із засновників громадської бібліотеки у Чернігові (нині обласна бібліотека ім. В. Короленка).

24 – в м. Семенівка народився Василь Сергійович Будник (1913 – 2007), український вчений у галузі механіки, ракетобудування та космонавтики, конструктор, академік АН УРСР, доктор технічних наук, професор.

30 – народився Федір Федорович Кравчук (1953–2010) – чернігівський художник, лауреат премії імені М. Коцюбинського. Останні роки проживав у с. Невкля Городнянського р-ну.